

RIIGIHANGETE REFORM

TEABELEHT nr 8: UUTE EESKIRJADE SOTSIAALSED ASPEKTID

Riigihangete uute eeskirjade üks eesmärke on tõhustada keskkonnakaitse, sotsiaalse kaasamise ja innovatsiooniga seotud strateegiate elluviimist. Seejuures ei piirdu eeskirjadega seotud sotsiaalsed aspektid üksnes sotsiaalse kaasamisega, vaid hõlmavad ka kohaldatavatest õigusaktidest tulenevate õiguste kaitset.

- Uued direktiivid hõlmavad nüüd ka horisontaalset „sotsiaalklauslit“:
 - kõnealune klausel meenutab Euroopa Liidu ja liikmesriikide õigusaktidest, kollektiivlepingutest ja rahvusvahelisest õigusest tulenevaid kohustusi täita keskkonnakaitse, sotsiaalvaldkonna ja tööõigusega seotud nõudeid. On äärmiselt oluline, et liikmesriigid ja riiklikud ametiasutused täidaksid nõudeid, mida kohaldatakse tööde teostamise või teenuste osutamise asukohariigis;
 - ettevõtja, kes neid kohustusi ei täida, võib jääda ilma õigusest riigihankemenetluses osaleda;
 - riiklikel ametiasutustel on kohustus lükata tagasi kõik ebatavaliselt madala hinnaga pakumused, mille puhul ilmneb, et Euroopa Liidu ja liikmesriikide õigusaktides, kollektiivlepingutes ja rahvusvahelises õiguses sätestatud keskkonnakaitse, sotsiaalvaldkonna ja tööõigusega seotud nõudeid ei täideta. Tegemist on uue meetmega sotsiaalse dumpingu vastu võitlemisel.
- Riigihankemenetlustes on võimalik ette näha sotsiaalseid kriteeriume:
 - avaliku sektori hankijatel on nüüd võimalik võtta arvesse hangitavate kaupade, teenuste ja ehitustööde tootmisprotsessi. Sellega seoses on neil võimalik asjaomaste teenuste osutamiseks või kaupade tootmiseks suunata hange sellistele ettevõtetele, kus kasutatakse suuremal määral ebasoodsas olukorras olevate isikute, nagu näiteks pikaajalised töötud, tööjõudu. Samuti on neil võimalus arvesse võtta nende töötajate konkreetseid töötingimusi, seades seejuures õigusaktides sätestatust rangemaid tingimusi;
 - need kriteeriumid saavad samas hõlmata üksnes konkreetsetes riigihankelepingus näidatud ehitustööde, kaupade tootmise või teenuste osutamisega seotud tööjõudu. Seega ei ole võimalik püstitada üldist nõuet, et ettevõtte üldine strateegia peab olema sotsiaalselt vastutustundlik või keskkonnasõbralik, sest selline nõue ei ole seotud konkreetsete hankega seotud kaupade või teenustega.
- Toetatakse ka sotsiaalset kaasamist: edaspidi on võimalik kasutada reserveeritud hankelepinguid:
 - mis on suunatud iga liiki tööde, teenuste ja kaupade puhul spetsiifilistele struktuuridele (kaitstud töökohad) või sotsiaalsetele ettevõtetele, kelle eesmärk on ebasoodsas

olukorras olevate isikute kaasamine. Sellistes riigihangetes osalemiseks peab ebasoodsas olukorras olevate isikute osakaal töötajate seas olema vähemalt 30 %;

- mis on üksnes teatud sotsiaalsete teenuste puhul, millel on piiratud kestus (maksimaalselt kolm aastat), suunatud mittetulundusühingutele, kes osutavad avalikku teenust ja tegutsevad töötajaskonna kaasamise põhimõtte alusel.
- **Sotsiaal-, kultuuri- ja tervishoiuteenuste** ning teatud muude direktiivides loetletud teenuste, nagu õigusalsed ning majutus- ja toitlustusteenused, suhtes kohaldatakse **uut lihtsustatud korda** (vt TEABELEHT nr 6):
 - see kord hõlmab riigihankeid, mille summa on suurem kui 750 000 eurot (teiste teenuste puhul on vastav piirsumma 200 000 eurot). Eeldatakse, et väiksemat summat hõlmavad hanked, mis ei ole seotud rahastamisega Euroopa fondidest, pakuvad huvi vaid konkreetse liikmesriigi ettevõtjate jaoks;
 - avaliku sektori hankijad võivad hankelepingute sõlmimist seostada mis tahes kvaliteedikriteeriumidega, mida nad peavad asjaomase teenuse jaoks oluliseks, nagu pakutavatele teenustele juurdepääsu võimaldamine, teenuste pidevus ja jätkusuulikkus;
 - vastavate menetluste puhul kohaldatakse siseriiklikke eeskirju, ilma et see kahjustaks nõuet kohelda kõiki ettevõtjaid võrdsetel alustel ja tagada hanketeate nõuetekohane (lihtsustatud kujul) väljakuulutamise ja hankekonkursi tulemuste avalikustamine.
- Uued Euroopa eeskirjad ei piira põhimõtet, mille kohaselt **avalike teenuste korraldamine toimub riigi tasandil**:
 - avalike teenuste korraldamise viisi üle otsustavad üksnes liikmesriigid. Riiklik ametiasutus võib tema ülesannete hulka kuuluvaid avalikke teenuseid osutada oma vahendite tuginedes või kasutada selleks väliseid ressursse;
 - riigihankemenetluste ja kontsessioonide eeskirju kohaldatakse üksnes juhul, kui teenuste osutamiseks kasutatakse väliseid ressursse, st juhul, kui avaliku sektori ametiasutus otsustab kasutada sellist korraldusviisi;
 - avaliku sektori ametiasutuste, näiteks kohaliku omavalitsuse üksuste vahelise koostöö suhtes ei kohaldata riigihangete eeskirju – sellise koostöö aluseks on nüüd uued eeskirjad, milles on sätestatud sellise koostöö üksikasjalikud tingimused (vt TEABELEHT nr 5).
- Ettevõtjatel, kes rikuvad mõnda eeskirja või ei täida teatud kohustusi, **ei võimaldata riigihangetes osaleda**. Riiklikel ametiasutustel on edaspidi kohustus mitte lubada ettevõtjatel riigihangetes osaleda järgmistel juhtudel:
 - kui ettevõtte on mõistetud süüdi maksude või sotsiaalkindlustusmaksete tasumata jätmise eest. Ettevõtte võib välja jätta ka süüdimõistva otsuse puudumise korral, kui vastaval riiklikul ametiasutusel on tõendid maksmata jätmise kohta;

- konkreetne pakkumine lükatakse tagasi ka horisontaalse sotsiaalklausli (vt eespool) eiramise korral.
- Eraldi sätted on vastu võetud **alltöövõtu** kohta:
 - pädevad riiklikud ametiasutused peavad tagama Euroopa Liidu ja liikmesriikide õigusaktidest, kollektiivlepingutest ja rahvusvahelisest õigusest tulenevate keskkonnakaitse, sotsiaalvaldkonna ja tööõigusega seotud nõuete täitmise (vt ülalnimetatud horisontaalne sotsiaalklausel) ka alltöövõtu korral;
 - pakkumuste esitamisel peavad kõik ettevõtjad olema suutelised ära näitama hanke osa, mida nad ei kavatse täita ise, vaid plaanivad kasutada selleks kolmandaid isikuid. Teatud juhtudel peab hankemenetluse võitnud ettevõtte esitama avaliku sektori hankijale kavandatud alltöövõtjate nimed ja kontaktandmed. Neid nõudeid võib kohaldada ka alltöövõtjate kasutatavate järgmise ringi alltöövõtjate suhtes;
 - sel viisil võib moodustuda vastutusahel;
 - vajaduse korral võib alltöövõtja osutatud teenuste eest tasuda vahetult avaliku sektori hankija.